

KRONIKA OBCE KRČAVA

„Údaje pre napísanie kroniky obce Krčavy zozbieral a do roku 1957 napísal Július Nedelský, učiteľ.“

V úvodnej časti je teda použitý jeho doslovný opis udalostí, ako ho ľudia v dedine tradovali.

O vzniku obce Krčava boli dve povesti.

Prvá hovorí, že miesto, kde sa rozprestiera teraz obec, bolo zarastené kríkmi a v doline bolo samé bahno. Cez obec viedla obchodná cesta z Podkarpatskej Rusi do iných miest. Ľudia, ktorí tadiaľ chodili, hovorili na túto časť „korčava“ – čiže kríšie. Slovo „karčva“ je rusinského pôvodu, z čoho vyplýva, že väčšina ľudí tadiaľ chodiacich bola rusinského pôvodu. To svedčí o pohybe z Podkarpatskej Rusi na dolniaky.

Druhá povest' hovorí, že obec dostala pomenovanie podľa baróna Korcsayho, ktorý ako sa hovorí tu založil hospodársku osadu.

V tomto období bolo zvykom, že majitelia k svojim menám priberali prímenia vzniknulé z názvu obce, odkiaľ pochádzali. Je možné, že barón, ktorý sa tu usadil, pomenoval podľa mena obce – osady – miesta, ako mu tu okolití hovorili /Koromľa, Tibava/. Mena Karcsavy veľmi súvisí s pomenovaním oblasti podľa charakteristických znakov krajiny, a to podľa rusínskej terminológie „korčva“, čiže lúky.

Charakter krajiny bol pravdepodobne nasledovný: v doline /Potok, Tova, lúky/ bolo veľké bahno. Ako hovorili starí ľudia, hĺbka bahna dosahovala takej veľkosti, že sa veľmi ľahko mohol v ňom utopiť aj kôň. Tiahlo sa najnižším bodom údolia v smere od Stanka na Dzvonicu na Tovu lúkami. Potom už pokračovala zemplínska rovina. Bahno vzniklo asi následkom toho, že voda striekala z okolitých hôr, znášala so sebou aj zeminu a keďže tu už začínala rovina, voda strácala spád a tak vznikali usadeniny. Preto v doline nevyrástol les, iba kríky.

O dobe vzniku obce a o jej založení nie sú žiadne konkrétne podklady. Podľa ústnej tradície sa hovorí, že asi v období okolo roku 1350 tu bolo založené hospodárstvo barónom Korcsayom. Feudálny pán mal v tomto kraji rozsiahle pozemky – lesy. Vybudoval si obytnú budovu na mieste terajšej budovy osemročnej strednej školy. Dôvod bol ten, že tadiaľ viedla hlavná cesta. Pôvodná cesta do Užhorodu nevedla tadiaľ, kade vedie teraz, pretože v doline v úseku Balog – Tkáš – bol močiar a bahno, takže sa tadiaľ nedalo prejsť. Barón Korcsay

sem doviezol sluhov, ktorí sa tu usadili. Postupným rozširovaním hospodárstva rástol aj počet usadlíkov. Tak sa začala rozvíjať najprv usadlosť, potom osada.

Vývoj obce možno rozdeliť do niekoľkých dôležitých období:

1. Obdobie predguttmanovské – do obdobia príchodu Guttmana do obce /obdobie baróna Korcsayho/,
2. Guttmanovské obdobie – od prevzatia statku židom Guttmanom až do jeho bankrotu/,
3. Obdobie prvej buržoáznej republiky – obdobie od prvej svetovej vojny do príchodu Maďarov – 23.3.1939,
4. Obdobie maďarskej okupácie, od 23.3.1939 do druhej svetovej vojny – do oslobodenia v októbri 1944,
5. Povojnové obdobie od r. 1944 do roku 1948,
6. Obdobie víťazstva robotníckej triedy od februára 1948.

PREDGUTTMANOVSKÉ OBDOBIE

Toto obdobie začína založením hospodárstva barónom Korcsayom. Pravdepodobne prvým staveniskom bola obytná budova grófa, postavená na východnej strane na kopci, skadiaľ viedla pôvodná cesta. Stavba bola neskôr renovovaná do dnešnej podoby až Guttmanom. Barón Korcsay mal obrovský majetok, mal mnoho sluhov a služobníc. Jedni pracovali na pôde, iní pri dobytku a ďalší obsluhovali kaštieľ. Barón choval vyše 150 kusov ošípaných. Pestoval zrná, mal maštale a sýpky, kde zhromažďoval zrná vymlátené cepami. Na mieste terajšieho domu Nedelského bol postavený liehovar. Na lesnej ceste do Husáku bol postavený mlyn na vodné koleso.

Podľa zamestnania sluhov a nádenníkov vznikali aj ich mená, napr. Haujduk. V tomto období sem prišiel aj rod Hrenkovcov.

Barón prijímal ľudí do práce za mzdu. Neskôr následkom vzrastu hospodárstva prijímal aj usadlíkov, ktorým malé množstvo pôdy nestačilo na obživu. Boli zamestnaní väčšinou v zime. Ich prácou bolo mlátenie zrna v šopách od jesene do jari. Vraj v tom čase život nebol najhorší. Barón sa staral o svoje služobníctvo. Bol nábožensky veľmi založený, čoho výrazom bolo, že dal postaviť kostol. Jeho hrobka sa nachádza presne pod večnou lampou v kostole. Pôvodne bol kostol rímskokatolícky. Až v guttmanovskom období a najmä po generálnej oprave Osifom a inými sa stal gréckokatolíckym, pripadol pod Gréckokatolícku farnosť

vo Vyšnom Nemeckom. Ľudia boli veľmi nábožensky založení, pravidelne dodržiavali sviatky s plne zaužívanými zvykmi.

Na Vianoce chodili betlehemci, pravidelne na prvý deň sviatočný a mládež spievala koledy. Koledovať popod okná domov chodili deti aj dospelí, chceli si vykoledovať niečo na prilepšenie. Tieto zvyky sa postupom času zanedbávali a po druhej svetovej vojne skoro zanikli.

Na Veľkú noc chodili chlapci oblievať dievčatá po dedine. Zvyčajne sa zozbierala hŕstka mládencov a tí dojdúc do domu chytili dievčatá a pooblievali ich vodou. Následne boli mládenci pohostení a odmenení, najčastejšie pisankou – pomalovaným vajíčkom.

Na obliekanie ľudia používali väčšinou plátno vlastnej výroby. Nazývali ho „drelichové“ a bolo vyrobené buď z ľanu alebo konope. Chlapi nosili úzke drelichové nohavice a kabátiky. U zámožnejších hospodárov sa v zime vyskytol aj trištvrtový kožuch. Ženy toto plátno užívali menej. Šili z neho obliečky, spodničky aj kabáty, no neskôr šili iba z továrenskej výroby. Používali rozmanité ozdoby použitím výšiviek a čipiek. Najparádnejšia bola tá, čo mala najviac výšiviek a čipiek.

Kultúrny život nebol nijako organizovaný. Ľudia nepoznali kiná, divadlá. Spievali si a tancovali iba to, čo sa zachovalo ústnou tradíciou od rodičov a starých rodičov. Jediným organizovaným prejavom kultúry boli takzvané „hudaky“, v nedeľu popoludní na nejakom voľnom priestranstve začali hrať vopred dohodnutí cigáni. Tam sa zišla mládež z celého okolia. Tancovali sa predovšetkým tradičné čardáše, polka a niekedy aj valčík. Dievky a „parobci“ prichádzali sviatočne vyobliekaní. Tancovali bosé, iba zámožnejšie v čižmičkách. Parobci boli obutí v čižmách na ktorých mali ostrohe „na čerkane“.

GUTTMANOVSKÉ OBDOBIE

O presnom príchode Guttmana nie sú žiadne záznamy, no z ústneho podania sa dá usúdiť, že to bolo koncom 18. alebo začiatkom 19. storočia. Isté však je, že jeho príchod a prevzatie bývalého barónovho majetku malo veľký vplyv na rozvoj obce. Dal rozšíriť budovu, najprv na pravé krídlo a potom vybudoval ľavé. Vystaval hospodárske budovy a rozširoval svoje hospodárstvo. Vybudoval veľmi modernú „maštaleň“, poschodovú, hore bývali sluhovia a dolu bol ustajnený dobytok. V stajni dominovali kone, ktoré využíval ako záprah do kočiara. Mal veľkú záľubu v chove koní, zúčastňoval sa mnohých dostihov, v mnohých jeho kone vyhrávali. Hovorí sa, že zvíťazil vo Viedni. O jeho štvorke kolovali rozličné povesti, vraj kočiš s koňmi sú spojení so zlými duchmi. Vtedajší poverčivý ľud utvrdzovala o pravosti povestí aj táto príhoda: „Raz sa vraj stavil Guttman s istým pánom z Užhorodu, že skôr doletí jeho štvorka do Čopu ako vtedajší moderný vlak. A vraj stávkou vyhral.“

Guttman sa javil ako moderný a technicko vyspelý hospodár. Vybudoval vodovod, ktorého prameň bol v chotári názvu „Zajkov“. Na mieste prameňa urobil nádrž ohraničenú múrom a zakrytú šindľami. Odtiaľ voda tiekla do betónového rezervoára, ktorý bol pri pravom krídle hlavnej budovy. Odtiaľ bol rozvod do stajní, hlavnej budovy aj k napájadlám pre dobytok. Pri betónovej studni – rezervoári mal vybudovanú elektráreň, z ktorej vyrábal prúd pre vlastnú potrebu. Jeho panstvo zaberalo severovýchodnú časť chotára, lesov. Tak ako iní veľkostatkári, aj on sa snažil o čo najkrajšiu úpravu svojho panstva. Pestoval veľa kvetov, vysadil gaštanovú alej, cudzokrajné okrasné stromy, z ktorých sa platany zachovali dodnes. V záhrade striekali fontány. Na severovýchode od kaštieľa pod lesom vysadil vinice, ktoré rodia hrozno dodnes. Neďaleko viníc vybudoval veľkú pivnicu a letohrádok. Pri hlavnej budove stál dreveno-sklenený kaštieli, ktorý slúžil na zábavy pánov. Tento bol po skrachovaní veľkostatkára Osifom predaný do Mukačeva.

Guttman bol veľmi bohatý. Okrem vlastných sluhov, ktorým dával šatstvo, jedlo a príbytok najímal aj miestnych obyvateľov, ktorých odmeňoval za prácu väčšinou naturáliami. Zamestnával aj deti a za odmenu im dával grajciare.

Na začiatku prvej svetovej vojny dochádza ku krachu Guttmanovského panstva. Dôvody sú dva:

1. Chcel odrazu veľmi rozšíriť svoje panstvo, najmä lesy, čím sa veľmi zadlžil,
2. Hýrivý život jeho manželky, ktorá mala rada spoločnosť.

Panstvo prevzala banka vo Viedni, ktorá začala majetok po častiach predávať. Časť majetku kúpil bohatý roľník z Porúbky Osif. Predal svoj majetok v Porúbke

a za získané financie kúpil kaštieľ s okolitými budovami, časťou lesa, viníc a ornej pôdy. Pritom sa aj zadlžil. Z majetku čo mohol, popredal – drevený kaštieľ, maštaleň, úrodu z polí predávalo celú a tak splácal dlhy za kúpený majetok. Po jeho smrti si jeho majetok rozdelili dediči – synovia a dcéra. Došlo k najväčšiemu zničeniu hodnôt a krás vybudovaných Guttmanom. Prestáva fungovať vodovod a je úplne zničená cesta „kočová“ pod gaštanmi.